

Afrika: van ideologie tot genocide

Door Femke Eekhof

Ik verblijf een semester in Stellenbosch, Zuid-Afrika. Hier volg ik verschillende vakken over Afrikaanse politiek. Zoals ik al verwachtte, zijn hier mijn ogen geopend en ben ik met de neus op de gruwelijke feiten gedrukt. Graag wil ik mijn ervaringen met jullie delen. Allereerst wil ik mijn verslag inleiden met een stukje theorie.

Het koloniale tijdperk in Afrika is mede dankzij het nationalisme van de bevolking beëindigd. Daarnaast realiseerde westerse landen zich dat de Afrikaanse landen in principe hetzelfde meemaakten en doorstonden als zij tijdens de Tweede Wereldoorlog hadden doorstaan. Europa gunde de kolonies ook democratie, soevereiniteit en eigen bestuur.

Nationalisme kan ontstaan wanneer mensen zich verbonden voelen door een gedeelde cultuur, taal en geschiedenis. Alleen is het nationalisme dat men in Europa voelt totaal anders dan het Afrikaanse nationalisme. Ten eerste zijn Afrikaanse staten niet gecreëerd door haar inwoners, maar door de bezetters, de kolonisten. Hierbij werd geen rekening gehouden met families, stammen en gemeenschappen. Sommige gemeenschappen werden gescheiden, andere werden naast elkaar geplaatst. Het lag voor de hand dat er conflictsituaties zouden kunnen ontstaan.

In de door de bezetters gecreëerde Afrikaanse staten was er onder de bevolking een tekort aan eenheid en een gebrek aan een gemeenschappelijke cultuur. Bovendien

wordt er in Afrikaanse landen meer waarde gehecht lokale en regionale gemeenschappen dan aan nationale.

Het duurde tot de jaren vijftig van de negentiende eeuw tot het nationalisme voldoende was gegroeid om voor een gevecht tegen imperialisme te zorgen. Het doel van dit nieuwe nationalisme was het creëren van eenheid tussen verschillende geloven, culturen en etnische bevolkingsgroepen, kortom,

Bijna alle Afrikaanse staten worstelden met het gezond maken van het land.

om een soort van broederschap te creëren. Het nieuwe nationalisme kreeg grote lading, omdat deze ideologie als drijvende kracht achter de opbouw van de staat diende.

De groepen die een land tot vrijheid hadden geleid kwamen over het algemeen aan de macht. Meestal was dit slechts één partij en werd de oppositie verdreven. De partij koos een officiële taal en de belangrijkste doelen van de regimes waren economische ontwikkeling en nationale eenheid. Nationalisme

werd de dominante ideologie.

De meeste Afrikaanse landen kozen voor socialisme na de onafhankelijkheid. Na de kapitalistisch liberale koloniale heerschappij, de armoede en sociale ongelijkheid was dit niet vreemd. De Afrikaanse landen namen echter niet per se het socialisme van de Sovjet-Unie over, want men wilde na het imperialisme afstand houden van externe actoren. Eigenlijk bestond het socialisme al in Afrika voordat

het Westen de touwtjes in handen nam. Er waren geen klassen, geen grootgrondbezitters, maar alleen traditionele waarden. En zo werd na de onafhankelijkheid de traditionele waarden, het traditionele socialisme, gecombineerd met het moderne socialisme voor het creëren van een natiestaat.

Toch werden de economieën door de overheid beheerst en de private sector genationaliseerd. Landen werden dus geleid door één partij,

de oppositie was verwijderd en er was een hoge mate van centralisatie. Bijna alle Afrikaanse staten worstelden met het gezond maken van het land, terwijl de economie niet beter werd, er sociale on-

rijk, staat controleert alles, modern, tegen kapitalisme); wetenschappelijk socialisme (gebaseerd op Marxisme-Leninisme en klassenstructuur, arbeidersklasse staat centraal, banden met de Sovjet-Unie, nati-

slecht draaiende economieën en burgeroorlogen. Het ontstaan van Afrikaans nationalisme en de specifieke Afrikaanse ideologieën hebben een enorme impact gehad op het continent. Na de onafhankelijkheid kregen vele te maken met maatschappelijke onrust. Dit ging vaak gepaard met geweld en bloedige situaties. Ik ben er van overtuigd dat het Westen door middel van het kolonialisme en grensbepalingen een grote invloed heeft gehad op de toekomst van het Afrikaanse continent. Die toekomst begon bij de vorming van een ideologie op basis waarvan de staat na het imperialisme weer gezond moest worden.

Het onafhankelijkheidsproces heeft totaal verkeerd uitgepakt.

gelijkheid bleef heersen, de staat mensen niet wist aan te sporen en meestal handelde in het belang van de machthebbers. Dit ontaarde uiteindelijk in vele coups d'état en daaropvolgende militaire regimes. Uiteraard volgden niet alle Afrikaanse landen hetzelfde pad. Individuele leiders hadden ieder hun eigen ideeën die centraal kwamen te staan in het regeren van een land.

Toch zijn er vier ideologische categorieën te onderscheiden: Afrikaans socialisme (onafhankelijk van Marxisme, traditie is belang-

onalisme, staatsmonopolies, verwijderen van oppositie); populisme (vaak militaire overheid en coup d'état die het vorige dictatoriale regime verwijderd, het creëren van nieuwe instituties, moraliteit en betrouwbaarheid belangrijk, nieuwe democratie); en staatskapitalisme (geen populaire ideologie, open markt, buitenlandse investeringen mogelijk, staat nog wel een rol bij het beheren van de economie, dus niet totaal *laissez faire*, één partij).

Afrika worstelt grote problemen: armoede, honger, epidemieën,

Het onafhankelijkheidsproces heeft totaal verkeerd uitgepakt. Van democratie en burgerrechten is in weinig landen sprake. Wat ik speciaal wil uitlichten zijn de verschrikkingen ten gevolge van conflictsituaties, zoals oorlogen en genociden. Ik heb gemerkt dat westerlingen weinig weten van wat





er op het Afrikaans land gaande is en gaande was. Want hoewel westerse media er weinig aandacht aan hebben geschonken, is de genocide in Rwanda in 1994 een gruwelijke gebeurtenis geweest. Buren, families, gezinnen moordden elkaar uit. In deze Rwandese oorlog zijn in drie maanden bijna een miljoen mensen vermoord. Daarbij waren verkrachtingen van vrouwen, het uitsteken van ogen, afhakken van ledematen, dode lichamen langs de wegen, massagraven en kinderen en ouderen als slachtoffers aan de orde van de dag.

Dit alles is het gevolg van het verschil in rassen dat de Belgische kolonisator heeft gemaakt tussen de Tutsi's en de Hutu's. Frankrijk maakte zich bovendien schuldig aan de wapenleveringen voor deze oorlog. En laten we niet vergeten dat deze genocide met redelijke zekerheid voorkomen had kunnen worden door de Verenigde Naties, maar dat de Verenigde Staten het laatste woord had en niet in wilden grijpen.

Er is niets geleerd van deze afgrijpselijke gebeurtenis. De geschie-

denis herhaalt zich in Soedan, in West Darfur. In Nederland is er geen greintje wetenschap van de misdaden tegen de mensheid die daar worden gepleegd. Het leger rijdt van dorp tot dorp met een opdracht van de regering om iedereen af te slachten. Alle mogelijke manieren om mensen te pijnigen en te mishandelen worden hier uitgevoerd en het bombarderen en platgooien van dorpjes is routine. Meisjes worden op brandstapels levend verbrand, zowel mannen als vrouwen zijn het slachtoffer van verkrachtingen.

Ook Uganda is niet vrij van wreedheden. Een groot probleem is dat mensen (zowel mannen als vrouwen) geen erkenning krijgen voor het leed dat ze is aangedaan. Verkrachte mannen en vrouwen kunnen niet bij doktoren terecht omdat deze ze niet durft aan te raken. De grote mensenrechtenorganisaties weigeren verhalen van mannen die verkracht zijn te erkennen.

Regelmatig zit ik met een brok in mijn keel en met vochtige ogen in de les. Ik wil mensen daarom bewust maken van de gevolgen van

kolonialisme, imperialisme en een bepaalde aanpak van politiek bestuur in Afrika. Natuurlijk kan het Westen niet direct verantwoordelijk worden gehouden voor deze vele situaties die uit de hand zijn gelopen, maar ik ben er zeker van dat dit wel kan op een indirecte manier. Kolonialisme en imperialisme leidden tot nationalisme met sociale diversiteit in Afrika. Vervolgens namen de nieuwe onafhankelijke Afrikaanse staten nieuwe ideologieën op, wat leidde tot sterke centralisering van de staat en het handelen van de één groep of partij in eigen belang. Aangezien het zwakke staten waren en de armoedige situatie in landen niet veranderde, namen andere groeperingen de leiding over en ontstonden militaire regimes. Voor de verschillende gemeenschappen en bevolkingsgroepen in de door het Westen gevormde landen was dit aanleiding tot onrust en conflict. In sommige landen leidde dit zelfs tot een genocide zoals in West Darfur en Rwanda

Wanneer je een beter inzicht wilt krijgen in wat er gaande was in Rwanda en nog steeds gaande is in Darfur, dan raad ik de documentaires "Shake hands with the devil" en "The devil came on horseback" aan. De beelden kunnen als zeer schokkend worden ervaren. Hoewel men zich niet kan voorstellen hoeveel leed, misdaden tegen de mensheid en gruwelijkheden zich in Afrika hebben afgespeeld, bieden deze documentaires een kleine inblik in de realiteit van elke dag in sommige delen van Afrika. ■

Bronnen:

Thomson, A. (2004) *An introduction to African Politics*, second edition, London and New York: Routledge Taylor and Francis Group.